



Amaliy tajriba - sinov darsini o'tkazishda o'qitishning interaktiv usullari - munozara qilish, tashabbuskorlik, kreativ ko'nikmalariga amal qilindi. O'tkazilgan bunday tajriba-sinov darsi issiqlik dvigatellari haqidagi fizik jarayonlarning mohiyatini yanada oson o'zlashtirishga yordam beradigan real tabiiy hodisalar asosida savol-javobli suhbat tarzida olib borildi. Bunda o'quvchilarning o'zlashtirgan mavzun bo'yicha mustaqil fikrlash qobiliyati aniqlandi. O'tkazilgan tajriba natijasiga ko'ra sinfda ijobiy muhit shakllanib, passiv eshituvchidan faol ta'lim oluvchi o'quvchilar sonini oshganligi kuzatildi.

Shunday qilib, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda yangicha metodik yondashuv asosida o'tkazilgan dars mavzuni yanada mustahkamlashda va o'quvchilarning mustaqil fikrlashida keltirilgan mantiqiy sxemaning o'rni beqiyos katta bo'lar ekan.

Adabiyotlar

1. Ishmuxamedov R.J. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. O'quv qo'llanma. -T.: 2005.
2. Ta'lim to'g'risidagi qonun. -T.: 2020.
3. Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturi. -T.: 2021.
4. Mirziyoyev Sh.M. Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga murojaati. -T.: 20.12.2022.
5. Tursunmetov K. A. tahriri ostida. Fizika. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 9-sinf uchun darslik. -T.: 2019. 81-83-b.
6. G'aniyev A.G., Avliyovulov A.K., Almaronov G.A. Fizika (I qism). Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun darslik. -T.: 2008.
7. Karimov A.M., Toshpulatova Sh.O. Fizikani o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish. O'quv qo'llanma. -T.: 2017.

REZYUME. Ushbu maqolada issiqlik hodisalarini kuzatish imkoniyati bo'lgan issiqlik dvigatellari to'g'risidagi tushunchalarni zamonaviy ta'lim texnologiyalardan foydalangan holda o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishning yangicha metodik asoslari bayon etilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье описаны новые методические основы развития навыков логического мышления учащихся с использованием современных образовательных технологий.

SUMMARY. This article describes the new methodological foundations for the development of students' logical thinking skills using modern educational technologies.

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA BASKETBOL SPORT SEKSIYASIGA TANLASHDA XALQ HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

M.A.Kdirova – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti

O.P.Omirzakov – magistrant

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: jismoniy tarbiya, pedagogika fani, sport, basketbol, harakatli o'yinlari.

Ключевые слова: физическое воспитание, педагогика, спорт, баскетбол, подвижные игры.

Key words: physical education, pedagogy, sports, basketball, action games.

So'nggi yillarda mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sportni yuqori ko'rsatkichlarga erishilishiga katta e'tibor berilmoqda. Shaharlarda, qishloq joylarida sport inshootlari barpo etilmoqda, turli xil musobaqalar o'tkazilmoqda. Kundan kunga sport bilan shug'ullanuvchilar soni ortib bormoqda.

O'zbekistonda sog'lom avlodni kamol toptirish, ta'lim-tarbiya berishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi, jamiyatning rivojlanishida muhim ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy vazifalardan biri bo'lib xizmat qilmoqda. O'zbekistonning buyuk kelajagini ta'minlash maqsadida aholini tinchligi, ayniqsa iqtisodiyot, madaniyat, ta'lim-tarbiya jarayonlarida tub islohotlar o'tkazilmoqda.

Hozirgi zamon pedagogika fanining asosiy vazifalaridan biri xalq xazinalarini insonparvar pedagogik tarbiya tizimida qo'llash va ulardan mohirona foydalanish. Bu bebaho, xalqchil, ma'naviy boyliklarini o'qituvchilarning har kungi ta'lim tarbiyaviy ishlariga aylantirishdan iborat. Shunga ko'ra o'sib borayotgan avlodning xalq pedagogikasi tajribalari yoshlarning xarakteri va ongini boshqaruvchi vosita, asosiy kuch deb hisoblanadi. Shundan kelib chiqib, tadqiqotning maqsadini xalq harakatli o'yinlaridan foydalanish orqali 9-10 yoshli o'quvchilarning jismoniy sifatlarini oshirish yo'llarini aniqlash, rivojlantirish, xalq harakatli o'yinlarini rolini oshirishning samarador shaklini topish, xalq o'yinlarining tarbiyaviy imkoniyatlarini nazariy jihatdan asoslash, aniqlash tashkil etadi [4].

Tadqiqotning ilmiy gipotezasi bir yil muddat davomida basketbol bilan muntazam shug'ullangan 9-10 yoshli o'quvchilarning jismoniy va funksional ko'rsatkichlari xalq harakatli o'yinlari orqali yuqori darajada shakllanishi ehtimol qilinadi [5].

Tadqiqotimiz vazifalari quyidagilardan iborat:

- jismoniy madaniyatning xalq an'analari bilan bog'liqligini ko'rsatib berish, xalq harakatli o'yinlarining va respublika ijtimoiy hayotining turli tomonlari bilan bog'liqligini oydinlashtirish;

- xalq harakatli o'yinlaridan foydalanish orqali umumta'lim maktablarining basketbol sport seksiyasida shug'ullanuvchi 9-10 yoshli o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligini aniqlab, rivojlanish jarayonini kuzatish orqali ma'lum xulosalar chiqarish;

- umumta'lim maktablarida basketbol sport seksiya mashg'ulotlarida xalq harakatli o'yinlaridan foydalanish orqali bolalarda jismoniy sifatlarini tarbiyalashning samarador usullari, shakllari, yo'llarini aniqlash.

Testlar

Testnomi	Bajarishuslubiyati
Baland startdan 20 m ga yugurish (sekund).	Yugurish o'yingohning yugurish uchun kerakli masofa qat'iy o'lchangan yoki har qanday tekis joyda start va finish chiziqlari tortilgan yo'lakda o'tkaziladi. Mashg'ulot vaqtida va musobaqalarda start hakam tomonidan start pistoletini otish yoki bayroqchalar yordamida beriladi. Finishda natijalar hakamlar tomonidan 0,1 soniya aniqlikka ega bo'lgan sekundomer yordamida qayd etiladi.
Turgan joydan uzunlikka sakrash (sm).	Test sport zalida yoki yugurish yo'lakida o'tkaziladi. Ularni rivojlantiruvchi va maxsus yo'naltirilgan mashqlardan so'ng kuzatiluvchi bola 2-3 marta urinishni bajaradi. Sakrash uzunligi sm bilan o'lchanadi.

Itarilib turib balandlikka sakrash (sm).	V.M.Abalakov konstruksiyasida o'lganadi. Oyoq tomondagi rezinka 50x50 bo'ladi. Beliga lenta bog'lanadi. Dastlabki holat o'lganadi, so'ng sakragandan keyin ular o'rtasida chiqqan natija, qancha balandlikka sakraganligi aniqlanadi.
To'pni olib yurish 40 metr (sekund).	Yuza chiziqdan 20 metr bo'lgan masofaga eni 5 sm bo'lgan chiziq chiziladi. Signaldan so'ng shug'ullanuvchi to'pni o'ng qo'l bilan chiziqqacha, so'ng chap qo'l bilan orqaga yuradi. To'p yuza chiziqqa tekkanidan so'ng sekundomer to'xtatiladi. Harakat koordinatsiyasi to'pni olib yurganda 5 balli sistemada baholanadi.

Tadqiqot 9 oy davomida ikki guruh ishtirokida amalga oshirildi. Bular nazorat va tadqiqot guruhlar. Tajriba ishlarida 2021-2022 o'quv yillarida Nukus shahridagi o'rta maktabning 5-sinf o'quvchilari ishtirok etdilar.

Tajribadan oldin o'quvchilarning jismoniy rivojlanishi, jismoniy tayyorgarligi ko'rsatkichlari kabi sifatlar hisobga olinadi.

Tanlab olingan xalq harakatli o'yinlari tadqiqot guruhi shug'ullanuvchilari mashg'ulotiga doimiy ravishda kiritiladi. Nazorat guruhida esa umumiy qabul qilingan dastur bo'yicha mashg'ulotlar o'tkaziladi.

O'tkazilgan tajribalarning ilk natijalarida, ya'ni jismoniy rivojlanish va jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari tadqiqot va nazorat guruhlarining o'rtasida hech qanday farq sezilmadi. Ular tadqiqot guruhida:

- | | |
|-----------------|----------------------------------|
| 1 test bo'yicha | 4,9 |
| 2 test bo'yicha | 131,7 |
| 3 test bo'yicha | 26,7 |
| 4 test bo'yicha | 13,5 ko'rsatkichlarni ko'rsatdi. |

Nazorat guruhida esa quyidagi ko'rsatkichlarni ko'rsatdi:

- | | |
|-----------------|-------|
| 1 test bo'yicha | 1,8 |
| 2 test bo'yicha | 132,6 |
| 3 test bo'yicha | 26,5 |
| 4 test bo'yicha | 13,6 |

Ko'rsatkichlarning bir-biridan farqi foiz (%) hisobida:

- | | |
|-----------------|----------|
| 1 test bo'yicha | 0,1 % |
| 2 test bo'yicha | 001,1 % |
| 3 test bo'yicha | - 00,2 % |
| 4 test bo'yicha | 00,1% |

Jismoniy mashqlardan tashqari ayrim xalq harakatli o'yinlaridan foydalandik:

- To'p uchun kurash.
- Narsa ko'tarib chopish estafetasi.
- Uzoqqa uloqtirish bilan vaqtdan yutish.
- Chaqqon oyoqlilar komandalari.
- To'p-qo'shniga.
- To'plarni uzatish.
- Savatga to'p tushirish.

Adabiyotlar

- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2018-yil 5- martdagi "Jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PF-5368-son Farmoni.
 - O'zbekiston Respublikasi Prezidentiining 2020-yil 24-yanvardagi "Jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5924-son Farmoni.
 - Pulatov A.A., Kurbanova M.A., Nadjimov F.F. Voleybol turi bo'yicha ta'lim muassasalarida sport to'garak mashg'ulotlarini tashkil etish yuzasidan o'quv dasturi va metodik tavsiyalar. – T.: "Extremum press", 2017. 136- b.
 - Железняк Ю.Д., Чачин А.В., Сыромятников Ю.П. Волейбол: Примерная программа спортивной подготовки для детско-юношеских спортивных школ, специализированных детско-юношеских школ олимпийского резерва (этапы: спортивно-оздоровительный, начальной подготовки, учебно-тренировочный). -М.: Советский спорт, 2009. –С. 112.
 - Баскетбол: 100 упражнений и советов для юных игроков: пер. с англ./ Ник Сортэл. - М.: АСТ: Астрел, 2005. –С.237.
- REZYUME.** Maqolada tadqiqot obyekti etib umumta'lim maktab o'quvchilari, dasrdan tashqari mashg'ulotlari tanlab olingan. Basketbol sporti misolida to'garak mashg'ulotlari jarayoni tahlil qilingan.
- РЕЗЮМЕ.** В статье в качестве объекта исследования выбраны учащиеся общеобразовательных школ, их внеучебная деятельность. Процесс круговой тренировки проанализирован на примере баскетбола.
- SUMMARY.** In the article, students of general education schools, their extracurricular activities were selected as the object of research. The process of circle training was analyzed on the example of basketball.

- Savat yoki yashikka to'p tushirish.
- To'pni olib yurish va uni savatga tashlash estafetasi.
- Basketbol estafetasi.
- 25 ta to'p uzatish.

Tadqiqot davomida ikki guruhda ham 24 ta o'quvchi ishtirok etdi. Tadqiqot mashqlarini o'z tarkibiga kiritilgan an'anaviy (Bolalar va o'smirlar sport maktabi dasturi asosida) va shu mashqlar bilan qo'llaniladigan mashg'ulotlar samaradorligi ikki guruhda ham tadqiqotdan oldin va tadqiqot yakunida tekshirish o'tkazish asosida aniqlandi.

Quyida basketbol bilan shug'ullanishni boshlagan 9-10 yoshli o'g'il bolalarda sinov va me'yori turlari:

1 jadval

№	Nazorat mashqlar turlari	O'lov birligi	O'g'il bola			
			9 yoshli		10 yoshli	
			Qoni-qarli	A'lo	Qoni-qarli	A'lo
1.	Baland startdan 20 metrga yugurish	Sek	4,6	4,0	4,4	3,8
2.	Turgan joydan uzunlikka sakrash	sm	144	153	150	171
3.	Itarilib turib balandlikka sakrash	sm	25	37	27	39
4.	To'pni olib yurish 40 m.	Sek	14,0	11,5	13,0	11,0

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'quv yili oxirida tadqiqot guruhidagi shug'ullanuvchilarning jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarligi ko'rsatkichlari nazorat guruh shug'ullanuvchilariga qaraganda ancha ustun.

1. Ilmiy adabiyotni tahlili shundan dalolat beradiki, basketbol mashg'ulotlarini tashkil qilish va o'tkazish chog'ida xalq harakatli o'yinlari yetarli darajada qo'llanilmaydi. Respublikamizda esa bu hanuzgacha muammo bo'lib qolmoqda.

2. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xalq harakatli o'yinlari hamma fazilatlar, qobiliyatlar, sifatlarni tarbiyalash bilan bir qatorda aqliy va harakat ko'nikma hamda malakalarining shakllanishida asosiy o'rinlarni egallaydi.

3. Xalq harakatli o'yinlari basketbol seksiyasida shug'ullanuvchi 9-10 yoshli bolalarga mo'ljallangan dasturidagi mashqlar bilan qo'shib olib borilganda jismoniy sifatlari rivojlanishi aniqlandi.

4. Basketbol mashg'ulotlariga xalq harakatli o'yinlarining kiritilishi o'quvchilarni jonlantiradi, ular o'yinlarni katta qiziqish va ehtiros bilan qabul qildilar.